

OSMANLI DÖNEMİ AHISKA TÜRKLERİ

Büşra AVCI*

Ahıska Türklerine genel olarak baktığımız zaman şu anda Gürcistan sınırları içerisinde olan ve yaklaşık 220 köyden oluşan bir bölgedir. Ahıska Türkleri 1948'deki sürgüne kadar kendilerini "Kafkas Türkleri" olarak tanımlıyor. Sürgünden sonra kendilerini diğer etnik gruplardan daha rahat ayırabilmek için "Ahıska Türkleri" olarak nitelendirmeye başlıyorlar. Çıldır Savaşından itibaren Osmanlı'nın bir parçası oluyorlar ama 250 yıl sonra sınırın diğer tarafında kalıyorlar. Tarihsel süreç içerisinde Batum Anlaşması ile bu bölge tekrar SSCB'ye bırakılıyor.1829 yılında tazminat olarak Çarlık Rusya'sına verilmeye kadar Ahıska bölgesi Osmanlı sınırları dâhilindeydi. Bu olaydan sonra Ahıska Türklerinin yarısı sınırı geçerek Türkiye'ye geldi, diğer yarısı ise [Gürcistan](#)'da kaldı. İkinci Dünya Savaşı sırasında Ahıska Türklerinin gençleri savaşa katılmak için cepheye gitti, geride kalan eşleri, çocukları ve yaşlı Ahıska Türkleri ise1944 yılında Stalin tarafından iki saat içinde tren vagonlarına dolduruldu. Aynı kaderi paylaşan [Kırım Tatarları](#) ve Ahıska Türklerinin bu hazin sürgününde binlerce insan yolda öldü.1945 yılında savaş bittikten sonra savaştan dönen Ahıska Türkleri de ailelerinin sürgün edildiği bölgelere gönderildiler.

On üçüncü yüzyılın ortalarında bölgedeki Kıpçak Türkleri-Atabeyleri Gürcü yönetimine isyan ederek kendi hükümetlerini kurdular. Atabey hükümeti yaklaşık 310 yıl bölgede hâkim oldu. Serdar Mustafa Paşa komutanlığında Osmanlıların gelişine kadar İlhanlı - Celayirli, Karakoyunlu, Akkoyunlu gibi Müslüman Türk devletlerine tabi olarak varlıklarını sürdürdüler.Bölgenin Osmanlı hâkimiyetine girişi ise Osmanlı padişahı III. Murat devrinde Serdar Mustafa Paşa tarafından gerçekleştirildi. Safeviler üzerine sefere çıkan Mustafa Paşa Ardahan ovasına geldiğinde bölgedeki Türk Beylerine birer mektup göndererek Osmanlı devletine bağlılıklarını bildirmelerini istedi. Safevilerin bozguna uğratılmasının ertesi günü 10 Ağustos 1578'de Atabek Manuçahr Bey serdarın otağına gelerek itaatini arz etti. Müslümanlığı kabul ederek II. Atabekli Mustafa Paşa adını aldı. Ardından da merkezi Ahıska olarak kurulan Çıldır eyaletinin Beylerbeyi oldu. Bölgenin Türk ahalisi de kısa süre içinde İslam'ı kabul etti. Osmanlı yönetimine giren Ahıska hızlı bir gelişim sürecine girdi. Camiler,medreseler,kervansaraylar ve yeni yapılan yollar ile Ahıska bir ticari merkez haline geldi.

Ahıska bölgesinin ve buradaki Türklerin kaderi ise 1828-1829 Osmanlı Rus savaşından sonra değişti. Ahıska Türkleri Ruslara karşı büyük bir kahramanlık örneği sergilese de bu savaş sonrasında Ahıska Rusların eline geçti ve Osmanlı devletinin bölgedeki hâkimiyeti sona erdi. Ruslar Ahıska'yı ele geçirdikten sonra bölgenin nüfus yapısını değiştirdiler. Bölgeye on binlerce,Rus,Ermeni ve Gürcü göç ettirildi. 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı sürecinde ise bölgedeki Türkler katliamlara ve sürgünlere maruz kaldı. Katliam ve sürgünlerden kaçan on binlerce Ahıska Türkü ise Osmanlı topraklarına göç etti. I. Dünya Savaşı esnasında da Ahıska Türkleri büyük katliamlarla karşı karşıya kaldılar. Bölgedeki Türk nüfusu yok etmek isteyen Ruslar, diğer etnik unsurların yardımlarıyla binlerce Ahıskalı Türkü

---

*Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler İkinci Sınıf Öğrencisi

Osmanlı ordusuna yardım ettikleri gerekçesiyle katlettiler.Katliamları beraberinde getiren I.Dünya Savaşı aynı zamanda Ahıska Türkleri için yeni bir ümit kapısı oldu. Rusya'daki 1917 Bolşevik ihtilali sonrasında yeni Rus yönetimi Rusya içerisindeki halklara self determinasyon hakkı vermişti. Yani isterlerse ayrılarak bağımsız devletler kurabilme hakkı. Ahıska Türkleri de 1918 Nisanında Osmanlı Devleti'ne katılma kararı aldılar ve bu kararı İstanbul'a illettiler. Bu müracaat, 4 Haziran 1918'de yapılan Batum Antlaşması'nda Gürcistan Cumhuriyeti tarafından kabul edildi. Böylece Ahıska bölgesi Osmanlı topraklarına dâhil oldu. 14 Temmuz 1918 tarihinde Kars,Ardahan ve Batum'da yapılan halk oylamasında da bölgedeki nüfusun tamamına yakını Osmanlıya bağlanma kararı verdi.Ancak bu durum fazla uzun sürmedi. I. Dünya Savaşından mağlup ayrılan Osmanlı Devleti Mondros Ateşkes Antlaşması ile bölgeden çekilmek zorunda kaldı. Bölgede kendi başlarının çaresine bakmak zorunda kalan Türkler birkaç hükümet kurmuşlarsa bu hükümetler İngilizler tarafından ortadan kaldırıldı. Son olarak bölge 1921'de Kazım Karabekir tarafından tekrar ele geçirildi. Ancak elde tutulamadı. 1921 tarihli Kars ve Moskova antlaşmaları ile bölge Ruslara terk edildi.Çarlık Rusya'sı dönemindeki baskılar ve zulümler Sovyetler döneminde de devam etti. Özellikle 1918 yılında bölgede yapılmış olan referandumun sonuçları ve bölge ahalisinin Osmanlı Devleti ile birleşme talepleri hem Rus hem de Gürcistan yönetimince unutulmadı. Ahıska Türkleri Türkçülük, Kemalistlik, ajanlık gibi bahanelerle baskı altında tutuldular. Bu baskılar Stalin döneminde en üst noktaya çıktı. Ahıska Türklerinin önde gelen aydınları çeşitli suçlamalarla tutuklandılar, öldürüldüler veya sürgüne gönderildiler.

Burada belirtmek isterim ki,II. Dünya Savaşı'nın başlaması Ahıska Türkleri için en büyük felaket oldu. Savaş başlayınca 15 yaşından 55 yaşına kadar bütün erkekler yaklaşık 40 bin kişi askere alınarak Alman cephesine sevk edildi. 31 Temmuz 1944'te Stalin imzalı bir karar ile de bölgede yaşayan yaklaşık 86 bin Türk ve Müslüman nüfus Kazakistan,Kırgızistan ve Özbekistan'a sürgün edildi,mallarına mülklerine el konuldu. Sürgünün gerekçesini ise Rus askerleri şöyle açıklıyorlardı: "Sovyet hükümetinin Türkiye ile harp etme ihtimali vardır. Sizi 6 aylığına sürgüne göndereceğiz". Hazırlanmaları için birkaç saat verilen insanlar tren vagonlarına doldurularak 10-15 günlük süren yolculuğa çıkarıldılar. Yolculuk esnasında ve sonrasında binlerce insan hastalıktan, açlıktan, havasızlıktan hayatlarını kaybetti. Ahıska Türklerinin sürgün çilesi yeni yerleştikleri bölgede de son bulmadı. 1989 Nisanında Özbekistan'ın Kuvazay kasabasında başlayan bir pazar kavgası git gide büyüyerek Ahıska Türkleri için yeni bir felaketin başlangıcı haline geldi. Özbeklerle Ahıska Türkleri arasındaki çatışmalarda yüzlerce kişi öldü. Bu gelişme sonrasında Ahıska Türkleri bir kez daha sürgünle karşı karşıya kaldılar. Rusya'nın diğer bölgelerine göç ettirildiler.

Sonuç olarak şu anda yaklaşık yarım milyon Ahıska Türk'ü, Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan, Rusya, Ukrayna,Sibirya ve Kuzey Kafkasya ülkelerine yaşamaya devam etmekte. Gürcistan hükümeti Avrupa Konseyine taahhütte bulunmasına rağmen henüz Ahıska Türklerinin yurtlarına dönüş izin vermemektedir.

